

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงระบบบุรุษสรรพนามในภาษาไทยโดยแบ่งเนื้อหา เป็น 5 ส่วน คือ 1. คำจำกัดความ 2. ประเภทของคำบุรุษสรรพนาม 3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บุรุษสรรพนาม 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบุรุษสรรพนามในแนวเชิงประวัติ 5. งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง รายละเอียดในแต่ละส่วนมีดังนี้

2.1 คำจำกัดความ

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2532) ได้ให้ความหมาย บุรุษสรรพนาม ไว้ว่า บุรุษสรรพนาม เป็นคำแทนนามหรือสรรพนามประเภทหนึ่งในภาษาไทย โดยบุรุษสรรพนาม หมายถึง คำที่ใช้แทนชื่อในการพูดจากัน แบ่งเป็น 3 พวก คือ 1. สรรพนามบุรุษที่ 1 หมายถึง สรรพนามที่ใช้แทนชื่อในการพูดจากัน เช่น กู ข้า เป็นต้น 2. สรรพนามบุรุษที่ 2 หมายถึง สรรพนามที่ใช้แทนชื่อผู้ฟัง เช่น เอ็ง สู้ เจ้า เป็นต้น 3. สรรพนามบุรุษที่ 3 สรรพนามใช้แทนคน สัตว์ สิ่งของ ที่พูดถึง ได้แก่ เขา มัน

กำชัย ทองหล่อ (2515) ได้ให้คำจำกัดความที่สอดคล้องกับพระยาอุปกิตศิลปสาร กล่าวคือ บุรุษสรรพนามเป็นคำที่ใช้แทนนาม หรือสรรพนามประเภทหนึ่งซึ่งใช้แทนนามหรือข้อความที่กล่าวมาแล้วเพื่อไม่ต้องกล่าวนามหรือข้อความนั้นซ้ำอีก บุรุษสรรพนาม หมายถึง คำที่ใช้แทนชื่อผู้พูด ผู้ที่พูดด้วย และผู้ที่พูดถึง แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ 1. ถ้าใช้แทนผู้พูด เรียกว่า บุรุษที่ 1 2. ถ้าใช้แทนผู้ฟัง เรียกว่า บุรุษที่ 2 3. ถ้าใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง เรียกว่า บุรุษที่ 3

Nesfield (1922)³ ได้ให้คำจำกัดความบุรุษสรรพนามที่คล้ายกับ กำชัย ทองหล่อ ในส่วนที่ว่า บุรุษสรรพนาม เป็นคำที่ใช้แทนนาม หรือข้อความที่กล่าวมาแล้วเพื่อไม่ต้องกล่าวนามหรือข้อความนั้นซ้ำอีก "A pronoun is a substitute word if instead of mentioning or reporting a noun. We use some other word, which will show what noun (express or understand) we are referring to, that word is a pronoun."

เปรมจิต ชนะวงศ์ (2528) กล่าวว่า สรรพนามหมายถึง คำแทนคำนามที่ผู้พูดกล่าวไว้หรือเป็นที่เข้าใจระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง เพื่อไม่ต้องกล่าวคำนามซ้ำ แบ่งเป็น 6 ประเภท บุรุษสรรพนาม

³ Nesfield (1922: 33-34) อ้างใน Angkab, Palakornkul. 1972. A sociolinguistic study of pronominal strategy in spoken Thai. Ph.D. dissertation. University of Texas at Austin, p. 9.

จัดเป็นสรรพนามประเภทหนึ่งซึ่งหมายถึงคำที่ใช้แทนชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการพูดจากันหรือเป็นคำบอกบุรุษซึ่งกำหนดขึ้นใช้ตามระดับสังคม การใช้คำสรรพนามในบุรุษต่างๆ จึงต่างกันไปตามฐานะของบุคคลทั้งทางวัยวุฒิและคุณวุฒิ บุรุษสรรพนามจำแนกเป็น 3 บุรุษ คือ บุรุษที่ 1 เป็นคำที่ใช้แทนบุคคลซึ่งเป็นผู้พูด ได้แก่ ฉัน ดิฉัน บุรุษที่ 2 เป็นคำที่ใช้แทนบุคคลที่เป็นผู้ฟังหรือผู้ที่เราพูดด้วย ได้แก่ คุณ เธอ มึง บุรุษที่ 3 เป็นคำที่ใช้แทนบุคคลที่ถูกกล่าวถึง ได้แก่ เขา มัน

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า บุรุษสรรพนามเป็นคำสรรพนามประเภทหนึ่งที่ใช้แทนคำนามเพื่อไม่ต้องกล่าวคำนามนั้นซ้ำโดยบุรุษสรรพนาม หมายถึง คำที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง แบ่งเป็น 3 บุรุษ คือ สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ คำที่ใช้แทนชื่อผู้พูด สรรพนามบุรุษที่ 2 คือ คำที่ใช้แทนชื่อผู้ฟัง สรรพนามบุรุษที่ 3 คือ คำที่ใช้แทนคน สัตว์ สิ่งของที่พูดถึง

2.2 ประเภทของคำบุรุษสรรพนาม

อังกาบ ผลากรกุล (1972) ศึกษาพฤติกรรมการใช้บุรุษสรรพนามภาษาไทยในเชิงสังคม และให้คำจำกัดความคำบุรุษสรรพนามในงานวิจัยนี้ว่า หมายถึง คำที่ใช้แทนผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และผู้ที่ถูกอ้างถึงในการสนทนา

จากนิยามดังกล่าวสามารถแยกคำบุรุษสรรพนามที่นำมาใช้เป็นสรรพนามตามแนวสังคมวิทยาได้ 11 ประเภท คือ 1. บุรุษสรรพนามเฉพาะ (Pronoun Proper) คือ คำที่ทำหน้าที่เป็นสรรพนามในตัวเอง โดยแบ่งเป็น 3 บุรุษ คือ บุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 และบุรุษที่ 3 เช่น ฉัน เธอ คุณ ท่าน เขา 2. คำเรียกญาติ (Kin Terms) เช่น พี่, ป้า 3. การใช้คำเรียกญาติไม่เฉพาะหรือญาติสมมติ (Pseudo - Kin Terms) ในกรณีที่บุคคลที่สนทนาด้วยไม่ใช่ญาติและไม่รู้จักกันมาก่อน 4. สรรพนามที่เรียกตามเด็ก (Teknonymy) เพื่อให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้นในช่วงเรียนรู้ภาษา เช่น พ่อเรียกพี่สาวตัวเองว่า ป้า เพื่อให้เด็กเรียกตาม 5. การใช้ชื่อจริง หรือชื่อเล่น (Given name) 6. การใช้คำเรียกเพื่อน (Friendship Terms) 7. การใช้คำเรียกอาชีพ (Occupation Terms) 8. คำยืมจากภาษาต่างประเทศ ซึ่งแบ่งเป็น คำบุรุษสรรพนามเฉพาะ คำเรียกญาติ 9. การใช้ยศ ตำแหน่ง (Titles as Pronouns) 10. บุรุษสรรพนามที่ใช้เฉพาะคู่สมรส (Words and Phrases Specially Employed to Refer to Spouse) 11. บุรุษสรรพนามที่เกี่ยวกับพระภิกษุ (Special Vocabulary Used in Speaking to and by Monks)

อังกาบ ผลากรกุล ได้เสนอว่า การจะแบ่งคำบุรุษสรรพนามเฉพาะ (Pronoun Proper) ออกจากคำนามประเภทอื่นๆที่นำมาใช้เป็นบุรุษสรรพนามนั้นจะต้องดูจากความหมายหรือ

คุณสมบัติของคำบุรุษสรรพนามนั้นๆ กล่าวคือ คำบุรุษสรรพนามเฉพาะเมื่อไม่ได้อยู่ในบริบทการใช้ภาษาจะมีความหมายหรือลักษณะ (feature) ที่เกี่ยวข้องกับบุรุษ (Person) ความเป็นมนุษย์ (Human) ความเป็นสัตว์ สิ่งของ (Animate) พจน์ (Number) ความใกล้ ไกลผู้ฟัง (Near sender) ลิงค์ (Gender) และ ความเป็นพระสงฆ์ (Monk) ส่วนนามอื่นๆที่นำมาใช้เป็นบุรุษสรรพนามจะไม่มี ความหมายเหล่านี้เมื่ออยู่ในบริบทการสื่อสาร

การแบ่งแยกคำบุรุษสรรพนามเฉพาะออกจากค่านามนอกจากใช้ความหมายในการแบ่งแยกตามที่ อังกาบ ผลากรกุล เสนอแล้ว วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ (2530) ได้ศึกษาภาษาไทยโดยใช้ แนววิเคราะห์เชิงโครงสร้างเป็นเกณฑ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับ บุรุษสรรพนาม วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ กล่าวว่า คำบุรุษสรรพนามมีลักษณะทั้งที่เหมือนและต่างกับค่านาม ในส่วนที่เหมือนกับค่านาม คือ อาจปรากฏในตำแหน่งเดียวกับค่านามได้ โดยสามารถใช้แทนที่ค่านามในกรอบประโยคทดสอบ เช่น แม่(เขา) มาแล้ว ในส่วนที่ต่างจากค่านาม คือ อาจนำคุณศัพท์มาขยายค่านามได้ แต่จะนำมา ขยายสรรพนามไม่ได้ เช่น เด็กอ้วนมักกินจุ เด็กในประโยคนี้เป็นนามซึ่งถูกขยายโดยคุณศัพท์ อ้วน (เขา) อ้วนมักกินจุ⁴ เขา เป็นบุรุษสรรพนามที่ถูกขยายด้วยคุณศัพท์

ผลการศึกษาของแคมเบล (Campbell, 1969) สนับสนุนผลการศึกษาของวิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ และอังกาบ ผลากรกุล ที่ว่าบุรุษสรรพนามสามารถแยกจากนามอื่นๆที่นำมาใช้เป็นบุรุษ สรรพนามด้วยเกณฑ์ทางโครงสร้างและความหมาย กล่าวคือ Campbell ได้ศึกษารูปแทนนามใน ภาษาไทย (Noun Substitutes) พบว่าในภาษาไทย มีสรรพนามหลายประเภทและบุรุษสรรพนามเป็น สรรพนามหรือคำที่ใช้แทนนามประเภทหนึ่ง

นอกจากนี้ แคมเบล ให้ความหมายบุรุษสรรพนาม ว่า หมายถึง คำที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ฟัง หรือ ผู้ที่ถูกกล่าวถึง ซึ่งต่างจากค่านามประเภทอื่นซึ่งทำหน้าที่เป็นบุรุษสรรพนาม คือ บุรุษ สรรพนามไม่สามารถขยายด้วยส่วนขยาย หรือ attribute ได้ คำบุรุษสรรพนามยังแตกต่างจากค่านามอื่นๆในเรื่องความหมาย กล่าวคือ บุรุษสรรพนามเมื่อไม่อยู่ในบริบทการสื่อสารจะไม่มี ความหมายอื่นใดนอกเหนือจากความหมายในเรื่อง บุรุษ พจน์ เพศ และบอกความเป็นมนุษย์ ไม่เป็นมนุษย์เท่านั้น แต่เมื่ออยู่ในบริบทการสื่อสารจึงอธิบายความหมายเพิ่มเติมจากคำที่นำมา ข้างหน้าหรือคำที่บุรุษสรรพนามนั้นแทนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย แบ่งเป็น 2 ประเภท ใหญ่ คือ 1. คำบุรุษสรรพนามเฉพาะ (Pronoun Proper) 2. ค่านามอื่นๆที่ใช้เป็นคำบุรุษสรรพนาม โดยคำบุรุษสรรพนามเฉพาะจะมีคุณสมบัติแตกต่างจากนามอื่นๆที่ใช้เป็นบุรุษสรรพนามใน

⁴ หมายถึงประโยคที่ผิดไวยากรณ์

2 เรื่อง คือ 1. เรื่องความหมาย คือ คำบุรุษสรรพนามเฉพาะ เมื่อไม่อยู่ในบริบทสื่อสาร จะมีความหมายในเรื่อง บุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟังไม่รวมผู้ฟัง ต่างจากคำนามอื่นที่จะไม่มีความหมายเหล่านี้ 2. คำบุรุษสรรพนามเฉพาะไม่สามารถขยายด้วยคำคุณศัพท์ได้

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บุรุษสรรพนาม

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อย่อยเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ ปัจจัยเรื่องไวยากรณ์และปัจจัยทางสังคม

2.3.1 ปัจจัยเรื่องไวยากรณ์

กำชัย ทองหล่อ (2533) กล่าวว่า การใช้สรรพนามในภาษาไทยต้องประกอบด้วยระเบียบ 5 อย่างเหมือนกับการใช้คำนาม กล่าวคือ

1. บุรุษ คือ คำที่แสดงถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในฐานะเป็นผู้พูด ผู้ที่พูดด้วย และผู้ที่ถูกพูดถึง

2. ลิงค์ เพศของคำที่เป็นเพศชาย หรือเพศหญิง แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

(1) ปุงลิงค์ คือ เพศของคำที่เป็นชาย ถ้าเป็นคำนาม เช่น ภิภษุ ภู ตา พ่อ นายทหาร ซึ่งบุรุษสรรพนามที่ไ้แทน ก็เช่น เขา นาย เป็นต้น

(2) อิตถิลิงค์ คือ เพศของคำที่เป็นหญิง เช่น แม่ ย่า นาง พยาบาล สตรี เมีย บุรุษสรรพนามที่ไ้แทน เช่น เธอ นาง เป็นต้น

(3) อลิงค์ คือ เพศของคำที่ไม่ปรากฏว่าเป็นชายหรือหญิง เป็นคำกล่าวคลุมๆ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งชายหรือหญิงก็ได้ เช่น คน ครู สัตว์ หมอ เด็ก ซึ่งบุรุษสรรพนามที่ไ้แทนก็ เช่น ตัว ตน คน พวกเขา องค์

(4) นปุงสกลิงค์ คือ เพศของคำที่ไม่เป็นทั้งชายและหญิง คือคำนามที่กล่าวถึงสิ่งไร้ปฏิสนธิวิญญูณทั้งสิ้น เช่น ต้นไม้ น้ำ บ้าน แก้ว ภูเขา เป็นต้น

3. พจน์ คือ คำที่บอกจำนวนมาก น้อย แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

(1) เอกพจน์ คือ คำที่มีจำนวนเพียงหนึ่ง เช่น อันเดียว คนหนึ่ง

(2) พหูพจน์ คือ คำที่มีจำนวนมาก เช่น หลายคน ลิงทั้งฝูง ช้างสอง ไชลง

(3) อพจน์ คือ คำที่ไม่ปรากฏจำนวนว่ามากหรือน้อย เช่น ใอน้ำ เปลวไฟ

4. การกรก คือ คำที่ทำหน้าที่เป็นผู้ทำ ผู้ถูกทำ ผู้ถูกใช้ เช่น เขาถูกน้ำร้อนลวก เขา
ในที่นี้เป็นผู้ถูกกระทำ เป็นต้น

5. ราชาศัพท์ คือ คำพิเศษพวกหนึ่งซึ่งต้องใช้ให้เหมาะสมกับชั้นบุคคล บุคคลที่
ต้องใช้จำแนกออกเป็น 5 ชนิด คือ

- (1) พระราชา
- (2) เจ้านาย หมายถึง พระบรมวงศานุวงศ์ ตั้งแต่หม่อมเจ้า ขึ้นไป
- (3) พระภิกษุ
- (4) ขุนนางมียศและบรรดาศักดิ์
- (5) สุภาพชน

กิวอน (Givon, 1984) กล่าวถึงอรรถลักษณะที่เป็นอรรถลักษณะพื้นฐานของคำ
สรรพนามในภาษาอังกฤษว่าเป็นอรรถลักษณะที่มีอยู่ข้างในคำนาม (Lexical or Inherent Noun
Features) ได้แก่ อรรถลักษณะบุรุษ (Person) ซึ่งมี 3 บุรุษ คือ บุรุษที่ 1 คือ ผู้พูด บุรุษที่ 2 คือ ผู้ฟัง
และบุรุษที่ 3 คือ ผู้ที่ถูกกล่าวถึง อรรถลักษณะพจน์ (number) ซึ่งมี 3 พจน์ คือ เอกพจน์ ทวิพจน์
และ พหูพจน์ อรรถลักษณะรวมหรือแยกผู้ฟัง (Inclusion/Exclusion) อรรถลักษณะ ลิงค์ หรือ เพศ
(Class/Gender) อรรถลักษณะบ่งชี้สถานที่ (Spatial Deixis) ซึ่งเกี่ยวกับความใกล้ไกลจากตัวผู้พูด
หรือผู้ฟัง และอรรถลักษณะเกี่ยวกับบทบาททางความหมาย เช่น มีบทบาทเป็นผู้กระทำ (Agent)
หรือผู้ถูกกระทำ (Patient) เป็นต้น หรือมีบทบาททางวากยสัมพันธ์เป็นประธาน (Subject) กรรมตรง
(Direct Object) หรือกรรมรอง (Indirect Object) เป็นต้น กิวอน กล่าวถึงประเภทของคำสรรพ
นาม 2 ประเภทได้แก่ คำสรรพนามเจาะจง (Definite Pronouns) และสรรพนามไม่เจาะจง
(Indefinite Pronouns) คำสรรพนามเจาะจงคือคำที่ใช้แทนคำนามที่ได้กล่าวถึงแล้วในบริบทการ
สนทนา (Preceding Discourse Context)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าความหมายของบุรุษสรรพนามตามประเภท
ทางไวยากรณ์ของบุรุษสรรพนามมีหลายประเภทแต่ในงานวิจัยนี้ เนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่แสดง
ความหมายในเรื่อง บุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟังและไม่รวมผู้ฟังเป็นหลัก ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เฉพาะ
เกณฑ์ ในเรื่องบุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟัง ไม่รวมผู้ฟังเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลความหมาย
ของบุรุษสรรพนามตามประเภททางไวยากรณ์ของคำบุรุษสรรพนาม

2.3.2 ปัจจัยทางสังคม

งานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้บุรุษสรรพนามกับสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจนคืองานของ อังกาบ ผลากรกุล (1972) ซึ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยในแนวภาษาศาสตร์สังคม ผลการศึกษาพบว่าการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความซับซ้อนมากโดยชุดของคำบุรุษสรรพนามประกอบด้วยคำบุรุษสรรพนามและคำนามอื่นที่ใช้เป็นบุรุษสรรพนามต่างกันถึง 11 ประเภท ดังที่กล่าวรายละเอียดไปแล้วในข้อ 2.2

นอกจากนี้ในการใช้บุรุษสรรพนามเหล่านี้ผู้พูดไม่เพียงแต่ต้องรู้จักกฎทางไวยากรณ์ของคำบุรุษสรรพนามเท่านั้นแต่ยังต้องรู้จักกฎทางสังคมในการใช้บุรุษสรรพนามด้วยเนื่องจากการใช้บุรุษสรรพนามแต่ละคำมีเงื่อนไขการใช้ที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังที่แตกต่างกันไป

อังกาบ ผลากรกุล ได้แบ่งปัจจัยที่กำหนดการใช้บุรุษสรรพนามตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังเป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยทางสังคม 8 ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง หรือจะเรียกได้ว่าเป็นปัจจัยภายใน ซึ่งกำหนดบทบาทสถานภาพของผู้พูดผู้ฟังโดยตรง และมีผลต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนามดังนี้ 1.1 อำนาจและสถานภาพ (Power and Status) 1.2 อายุ (Age) 1.3 ความเป็นญาติ และความสัมพันธ์ทางครอบครัว (Kinship and Family Relationship) 1.4 ความเป็นเพื่อน (Friendship) 1.5 กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic-Religious Groups) 1.6 อาชีพ (Occupation) 1.7 เพศ (Sex) 1.8 ความใกล้ชิดทางสายเลือด (Genealogical Distance)

2. ปัจจัยทางสังคม 9 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการเลือกใช้สรรพนาม หรือเป็นปัจจัยภายนอก หรือ ปัจจัยผันแปรอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่ตัวกำหนดบทบาทสถานภาพของผู้พูดผู้ฟังโดยตรง (Social-Cultural Factors Conditioning Role Relationships) ได้แก่ 2.1 ความสนิทสนม (Intimacy) 2.2 ความเคารพ (Respect) 2.3 ความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) 2.4 ความเป็นทางการ (Formality) 2.5 การที่ลูกอยู่ด้วย (Presence of Child) 2.6 การมีคนไม่รู้จัก หรือคนมีฐานะทางสังคมสูงอยู่ด้วย (Presence of Non-Acquaintances or Persons with Power and Status) 2.7 ระยะเวลาของความรู้จักมักคุ้น (Length of Time of Acquaintances) 2.8 การไว้ตัว (Condescension) 2.9 การแสดงอารมณ์ (Emotional Manifestation) หรือ การสืบเปลี่ยนบุรุษสรรพนามที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์

อังกาบ ผลากรกุล ได้วิเคราะห์การใช้บุรุษสรรพนามจากข้อมูลทั้งหมดแล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ทั้งทางโครงสร้างไวยากรณ์และโครงสร้างสังคม กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์มีทั้งหมด 16 ข้อว่าด้วยการใช้คำบุรุษสรรพนามเป็นพหูพจน์หรือการใช้บุรุษสรรพนามขยายนามเป็นต้น ส่วนกฎเกณฑ์ทางสังคมนั้น 2 ข้อแรก เป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานซึ่งเป็นแนวกำหนดกว้างๆ และครอบคลุม

เงื่อนไขการใช้บุรุษสรรพนามทีู่กกำหนดโดยปัจจัยทางสังคม กฎข้อที่ 3-16 เป็นกฎที่แสดงความแปรเปลี่ยนของคำบุรุษสรรพนามซึ่งเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางสังคมในรายคำบุรุษสรรพนามแต่ละคำอย่างละเอียด และกฎส่วนสุดท้าย ข้อ 17-27 เป็นกฎการสับเปลี่ยนบุรุษสรรพนามในสถานการณ์และเงื่อนไขต่างๆ กัน

สุดท้ายอังกฤษ ผลการกฤด ได้สรุปว่า กลวิธีการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยไม่เพียงแสดงให้เห็นว่าคนไทยใช้บุรุษสรรพนามอย่างไรในสถานการณ์ปกติหรือเมื่อแสดงอารมณ์ แต่ยังแสดงให้เห็นปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้บุรุษสรรพนาม

นอกจากงานวิจัยของ อังกฤษ ผลการกฤด แล้ว งานวิจัยของคูก (Cooke, 1968) ซึ่งศึกษาการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทย พม่า เวียดนาม ตามแนวภาษาศาสตร์สังคมนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับภาษาไทย คูก ได้ศึกษาการใช้บุรุษสรรพนามทั้งบุรุษสรรพนามเฉพาะและคำนามอื่นๆ ที่นำมาใช้เป็นบุรุษสรรพนามเช่น คำเรียกญาติ (Kintype Noun) คำนำหน้า (Title) ตำแหน่งทางสังคม (Status Term) แต่ไม่รวมคำบุรุษสรรพนามที่เป็นคำเรียกขาน (Vocative Topic) โดยให้คานิยามบุรุษสรรพนามว่า เป็นคำที่แทนผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ถูกกล่าวถึง

ผลการวิจัยของ คูก มีความสอดคล้องกับของอังกฤษ ผลการกฤด คือ คูก พบว่าการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Personal Relationship) ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมที่สำคัญคือ สถานภาพซึ่งพิจารณาจากอายุ (Age) ระดับชั้นทางสังคม (Rank) ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ (Kin Relationship) ความใกล้ชิด ความสนิทสนมและไม่สนิทสนม นอกจากนี้ยังมีการใช้บุรุษสรรพนามเพื่อแสดงอารมณ์บางอย่างของผู้พูด (Non-Restraint) ซึ่งเป็นการใช้บุรุษสรรพนามที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานและความสุภาพที่สังคมกำหนดซึ่งมักใช้เพื่อแสดงความเป็นอิสระหรือการถือตัวเป็นหลัก (Freedom) และบางครั้งก็ใช้เพื่อ แสดงอารมณ์โกรธ ก้าวร้าว หรือ แสดงความสนิทสนม ซึ่งโดยปกติคำบุรุษสรรพนามพวกนี้จะไม่ใช้กับคนที่มีสถานะสูงกว่า คนแปลกหน้าหรือผู้หญิง เพราะจะถือว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามที่หยาบคายมาก

การใช้บุรุษสรรพนามเพื่อแสดงอารมณ์บางอย่างของผู้พูด (non-restraint) นี้ คล้ายกับการแสดงอารมณ์ (Emotional Manifestation) หรือการสับเปลี่ยนสรรพนามที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ที่ อังกฤษ ผลการกฤด เสนอไว้ และสุดท้าย คูก ได้สรุป คล้ายกับอังกฤษ ผลการกฤด คือ การใช้บุรุษสรรพนามในสังคมไทยต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผลงานวิจัยของ อังกฤษ ผลการกฤด และ คูก จะแสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยทางสังคมมากมายที่กำหนดการใช้บุรุษสรรพนามในสังคมไทย แต่มีปัจจัยทางสังคมอีกประเภทหนึ่งซึ่ง คูก และอังกฤษ ผลการกฤด ไม่ได้กล่าวถึงโดยตรงว่าเป็นปัจจัยที่กำหนดการใช้

บุรุษสรรพนามในภาษาไทย คือ บั้จยัความสุภาพ งานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญขง บั้จยัความสุภาพต่อการเลือกใ้บุรุษสรรพนามในสังคมไทย ได้แก่ งานของสมชาย สำเนียงงาม (2545) และงานของเยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ (2532)

เยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ (2532) ได้ศึกษาเรื่องกลวิธีทำให้ภาษาสุภาพในภาษาไทย และพบว่า คำบุรุษสรรพนามเป็นคำประเภทหนึ่งที่สามารถใช้สื่อความสุภาพที่ผู้พูดมีต่อผู้ฟัง โดยเยาวลักษณ์ให้ความหมายของความสุภาพว่า หมายถึงถ้อยคำที่มีลักษณะ 2 ประการ คือ 1. ถ้อยคำที่ฟังแล้วรื่นหู ไม่หยาบคอบ 2. ถ้อยคำที่คนในสังคมนั้นกำหนดขึ้นมาและเป็นที่ยอมรับว่า สุภาพโดยสังเกตจากการใช้คำนั้นๆ บ่อยครั้ง

จากคำนิยามนี้ เยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ พบว่า บุรุษสรรพนามเป็นคำประเภท หนึ่งที่ผู้พูดใช้เพื่อสื่อความหมายแสดงความสุภาพต่อผู้ฟังโดยบุรุษสรรพนามที่สื่อความหมาย แสดงความสุภาพซึ่งเยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ เสนอในงานวิจัยได้แก่ ท่าน คุณ ผม กระผม ดิฉัน หนู เธอ

สมชาย สำเนียงงาม (2545) ได้ศึกษาการใช้บุรุษสรรพนามตามความสุภาพใน แนวทางที่ต่างจากเยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ คือศึกษาประเภทของแนวคิดเรื่องความสุภาพของ บราวน์และเลวินสัน (Brown and Levinson, 1978) ที่มีผลต่อการเลือกใ้คำสรรพนามในภาษาไทย อีกรั้ทั้งศึกษาบั้จยัที่เป็นตัวกำหนดประเภทของแนวคิดในการเลือกใ้คำสรรพนามนั้นๆ โดยมี สมมติฐานว่า แนวคิดเรื่องความสุภาพของบราวน์และเลวินสันซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1. การมี ส่วนร่วม (Positive face) ซึ่งหมายถึงการแสดงความใกล้ชิดสนิทสนม 2. การแยกตัวออกห่าง (Negative face) ซึ่งหมายถึงการแสดงความไม่ใกล้ชิดสนิทสนมนั้น มีผลต่อการเลือกใ้คำ บุรุษสรรพนามในภาษาไทยโดยมีเพศ อายุ และสถานภาพของคู่สนทนาเป็นบั้จยัที่กำหนดประเภท ของแนวคิดในการเลือกใ้คำสรรพนามนั้นๆ

ผลการวิจัยพบว่าคนไทยส่วนใหญ่นิยมใช้แนวคิดเรื่องความสุภาพประเภทแยกตัว ออกห่างในการเลือกใ้คำบุรุษสรรพนามแทนตัวผู้พูดและใช้แนวคิดเรื่องความสุภาพประเภทแสดง การมีส่วนร่วมในการเลือกใ้คำบุรุษสรรพนามแทนผู้ฟัง โดยมีบั้จยั เพศ และอายุของผู้พูดและ ผู้ฟังเป็นตัวกำหนดประเภทของแนวคิดความสุภาพในการเลือกใ้คำบุรุษสรรพนามนั้นๆ

การเลือกใ้คำบุรุษสรรพนามโดยใช้แนวคิดเรื่องความสุภาพทั้งประเภทแสดงการ มีส่วนร่วมและแสดงการแยกตัวออกห่างนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ภาษาในสังคมไทย ประการหนึ่งที่จะแสดงความสุภาพในการสนทนากับบุคคลที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนด้วยการรักษา ระยะห่างระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังไว้ในระดับพอสมควรทั้งนี้เพราะระยะห่างดังกล่าวมีมากหรือน้อย เกินไปก็อาจจะกลายเป็นความไม่สุภาพได้ ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่คู่สนทนาารู้สึกว่ามีระยะห่าง

ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังมาก จึงมักจะเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม ที่แสดงการมีส่วนร่วม เพื่อลดระยะห่างนั้น ในทางตรงกันข้ามหากคู่สนทนารู้สึกว่ามีระยะห่างระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังน้อยเกินไปก็มักจะเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามที่แสดงการแยกตัวออกห่างมาใช้แทน ทั้งนี้ ก็เพื่อแสดงความสุภาพหรือรักษาหน้าซึ่งกันและกันนั่นเอง

ถึงแม้ว่างานวิจัย เรื่องการใช้บุรุษสรรพนามกับความสุภาพ ของ เยาวลักษณ์ กระแสสินธุ์ และสมชาย สำเนียงงาม จะใช้แนวการวิเคราะห์ที่ต่างกัน แต่ผลการศึกษาที่พบก็มีความสอดคล้องกันในบางเรื่อง กล่าวคือ บุรุษสรรพนามแต่ละคำมีความหมายเกี่ยวกับความสุภาพ ไม่สุภาพในตัวเองตามที่คนในสังคมนั้นกำหนดขึ้นมาและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมถึงแม้จะไม่อยู่ในบริบทการใช้ภาษาก็สามารถตัดสินได้ว่าบุรุษสรรพนามใดสุภาพหรือไม่สุภาพ

นอกจากนี้ งานของสมชาย สำเนียงงาม ยังแสดงให้เห็นว่า บุรุษสรรพนามในภาษาไทยไม่เพียงแต่มีความหมายในเรื่องความสุภาพหรือไม่สุภาพเท่านั้นแต่ยังมีความหมายแฝงแสดงถึงระยะห่าง หรือ ความสนิทสนมหรือไม่สนิทสนมระหว่างผู้พูด ผู้ฟังด้วย กล่าวคือ บุรุษสรรพนามที่สุภาพ ก็มีความหมายแฝงถึงระยะห่างระหว่างผู้พูดผู้ฟัง หรือแสดงความไม่สนิทสนมระหว่างผู้พูดผู้ฟังโดยยิ่งสุภาพมากเพียงใดก็ยิ่งไม่สนิทมากขึ้นเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามบุรุษสรรพนามที่ไม่สุภาพก็มีความหมายแฝงถึงความสนิทสนม หรือระยะห่างระหว่างผู้พูดผู้ฟังที่น้อยลงโดยยิ่งไม่สุภาพมากเพียงใดก็ยิ่งสนิทมากขึ้น และความหมายแฝงในเรื่องเหล่านี้ก็มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้คำบุรุษสรรพนาม

จากงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคม ที่กำหนดการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างมาก การใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยเป็นการใช้ภาษาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังถูกกำหนดด้วยปัจจัยสังคมหลายประการซึ่งมีความสำคัญมากน้อยต่างกันไป

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบุรุษสรรพนามในแนวเชิงประวัติ

การศึกษาภาษาเชิงประวัติ (Diachronic Studies) หมายถึง การศึกษาวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของภาษารวมทั้งสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง และกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาษาต่างๆ โดยในการวิเคราะห์ต้องมีภาษาปัจจุบันอย่างน้อย 2 ภาษามาเปรียบเทียบกันเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2527: 1)

จากคำนิยามข้างต้นผู้วิจัยพบว่าม้งงานวิจัยเกี่ยวกับบุรุษสรรพนามในภาษาไทยในแนวเชิงประวัติ 2 งาน คือ งานของวราภรณ์ แสงสด (2531) และ มีชัย เอี่ยมจินดา (2535) ซึ่งผู้วิจัยนำ

มาทบทวนเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยระบบบุรุษสรรพนามในสมัยรัตนโกสินทร์ในแนวเชิงประวัติต่อไป รายละเอียดดังนี้

วราภรณ์ แสงสด ศึกษาบุรุษสรรพนามในภาษาไทยในแนวการศึกษาเชิงประวัติ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่า สมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 1-3 และสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 4-7 มีบุรุษสรรพนามอะไรบ้าง มีที่ใช้อย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงการใช้เป็นอย่างไร โดยศึกษาทั้งบุรุษสรรพนามเฉพาะและบุรุษสรรพนามที่มาจากคำนาม วราภรณ์ แสงสด ให้คำจำกัดความ บุรุษสรรพนามในงานวิจัยนี้ ว่าหมายถึง คำที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ฟัง หรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง แบ่งได้เป็น 3 บุรุษ ได้แก่ บุรุษที่ 1 แทนผู้พูด บุรุษที่ 2 แทนผู้ฟัง บุรุษที่ 3 แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง และในกรณีที่มีได้สื่อสารด้วยคำพูด ผู้พูดจะหมายถึงรวมถึง ผู้ที่คิดหรือเขียนถ้อยคำนั้นๆ ผู้พูดจึงอาจจะเป็นผู้อธิษฐาน คิดคำนึง รำพึง หรือบันทึกประวัติของตนก็ได้

ผลการวิจัยพบว่า คำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏในข้อมูลสมัยต่างๆ มีทั้งสิ้น 94 คำ พบในข้อมูลสมัยสุโขทัย จำนวน 30 คำ สมัยอยุธยา จำนวน 24 คำ สมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 1-3 จำนวน 35 คำ และสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 4-7 จำนวน 64 คำ คำเหล่านี้ส่วนใหญ่มีการใช้หรือความหมายเหมือนกัน โดยมีการใช้แตกต่างกันอยู่ 8 คำ ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม กู ข้า เขา ดิฉัน ตัว เธอ เพื่อน และมัน คำบุรุษสรรพนามแต่ละสมัย แบ่งได้เป็นบุรุษที่ 1 บุรุษที่ 2 บุรุษที่ 3 และทุกสมัยจะมีคำบุรุษสรรพนามที่ 2 จำนวนหนึ่งซ้ำกับคำบุรุษสรรพนามที่ 3

ส่วนพจน์ของคำบุรุษสรรพนามนั้น สมัยสุโขทัยและอยุธยามีคำบุรุษสรรพนาม เอกพจน์ พหูพจน์ และทวิพจน์ แต่สมัยรัตนโกสินทร์ มีแต่คำบุรุษสรรพนาม เอกพจน์ และพหูพจน์เท่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลทุกสมัยมีคำบุรุษสรรพนามที่ใช้กับกษัตริย์ พระราชวงศ์ และพระภิกษุ ในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทุกสมัยจะมีคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ในกลุ่มบุคคลต่างๆแตกต่างกัน ได้แก่ คำบุรุษสรรพนามที่ใช้ในหมู่ญาติ สามี ภรรยา คู่รัก เพื่อน ผู้มีฐานะเสมอกัน และผู้มีฐานะต่างกัน

มีชัย เอี่ยมจินดา (2535) ศึกษาวิวัฒนาการของระบบคำบุรุษสรรพนามตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงระบบบุรุษสรรพนามที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม

ในการวิจัยนี้ได้แบ่งช่วงสมัยศึกษาออกเป็น 4 ช่วง คือ 1. สมัยสุโขทัย (พ.ศ.1835 - พ.ศ.1892) 2. สมัยอยุธยาซึ่งจะรวมธนบุรีไว้ในสมัยนี้ด้วย (พ.ศ.1893 - 2324) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2325 - 2453) และสมัยสุดท้าย คือ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 6 - ปัจจุบัน (พ.ศ. 2524 - ปัจจุบัน)

ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงจะพิจารณาจาก 2 ลักษณะ คือ 1.การเปลี่ยนแปลงในด้านกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ของคำอันได้แก่ เรื่องบุรุษและพจน์ 2. การเปลี่ยนแปลงในด้านกฎเกณฑ์ทางสังคม อันได้แก่ บริบทและบทบาททางสังคมของผู้ใช้คำบุรุษสรรพนาม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ ความเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เป็นต้น

มีชัย เอี่ยมจินดา ให้ความหมายคำบุรุษสรรพนามในการศึกษาว่า สรรพนามบุรุษที่ 1 หมายถึงคำที่ใช้แทนตัวผู้พูด สรรพนามบุรุษที่ 2 หมายถึง คำที่ใช้แทนผู้ที่พูดด้วย สรรพนามบุรุษที่ 3 หมายถึง คำที่ใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง ซึ่งในการศึกษาคำนี้จะไม่รวมถึงคำนำที่นำมาใช้ทำหน้าที่เป็นคำบุรุษสรรพนาม อันได้แก่ คำเรียกญาติ คำเรียกอาชีพ ตำแหน่งชื่อ คำนำหน้า นอกจากนี้ การศึกษาคำบุรุษสรรพนามในครั้งนี้จะรวมที่ใช้กับกษัตริย์ พระราชวงศ์ พระสงฆ์ รวมทั้งคำยืมจากภาษาอื่น

ผลการศึกษาพบว่าระบบคำบุรุษสรรพนามแต่ละสมัยสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือบุรุษสรรพนามที่เป็นคำเดี่ยวและบุรุษสรรพนามที่เป็นคำประสม นอกจากนี้ยังพบว่าคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ในสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 ยังคงให้ความสำคัญเรื่องบุรุษและพจน์ กล่าวคือผู้ใช้ภาษายังคงคำนึงถึงเรื่องดังกล่าวในการพิจารณาเลือกใช้คำ แต่ในสมัยปัจจุบันเรื่องพจน์ไม่ใช่เรื่องสำคัญที่ผู้ใช้คำนึงถึงแต่มีปัจจัยทางสังคมเข้ามา มีบทบาทในการพิจารณาเลือกใช้คำ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เรื่องเพศ ความเป็นทางการ สถานภาพทางสังคม ความสุภาพ ความสนิทสนม

จากการทบทวนงานของวราภรณ์ แสงสด และมีชัย เอี่ยมจินดา ผู้วิจัยมีความคิดเห็นในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

1. ผลการวิจัยของวราภรณ์ แสงสด และมีชัย เอี่ยมจินดา มีส่วนที่คล้ายกัน คือ ต่างก็แสดงให้เห็นว่าบุรุษสรรพนามจะเปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยบุรุษสรรพนามจะมีความเปลี่ยนแปลงใน 3 เรื่อง คือ ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องจำนวนคำ ความเปลี่ยนแปลงความหมายทางไวยากรณ์ของคำบุรุษสรรพนาม ได้แก่ บุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟังไม่รวมผู้ฟัง และความเปลี่ยนแปลงในการใช้บุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคม ได้แก่ บริบทและบทบาททางสังคมของผู้ใช้คำบุรุษสรรพนาม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังและผู้ที่ถูกกล่าวถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ ความเป็นทางการ สถานภาพทางสังคม ความสุภาพ ความสนิทสนม ความเป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ เป็นต้น

จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าจะใช้เกณฑ์ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องคำและความหมายเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงระบบบุรุษสรรพนามในสมัยรัตนโกสินทร์

2. การแบ่งสมัยในสมัยรัตนโกสินทร์ของวราภรณ์ แสงสด และมีชัย เอี่ยมจินดา มีความเหมาะสมเฉพาะในกรณีที่ต้องนำผลการวิจัยในสมัยรัตนโกสินทร์ไปเปรียบเทียบกับสมัยสุโขทัย และอยุธยา เพื่อให้ได้ภาพรวมการใช้บุรุษสรรพนามในแต่ละสมัยมาเปรียบเทียบกันเท่านั้น แต่หากจะดูความเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์เพียงสมัยเดียว ผู้วิจัยคิดว่าการแบ่งช่วงสมัยตามแบบวราภรณ์ แสงสด และมีชัย เอี่ยมจินดา ยังไม่ละเอียดพอที่จะแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามในสมัยรัตนโกสินทร์อย่างชัดเจนเนื่องจากการใช้บุรุษสรรพนามมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างมาก

ดังนั้นการแบ่งสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของบุรุษสรรพนามจึงควรแบ่งตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่สำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2325 - ปัจจุบัน (พ.ศ.2544) ซึ่งมีระยะเวลายาวนานถึง 219 ปี ในสมัยรัตนโกสินทร์มีจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่สำคัญที่น่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามแบ่งเป็น 4 สมัย คือ 1. สมัยปฏิรูปสังคมไปสู่สมัยใหม่ (พ.ศ.2411 - พ.ศ.2474) 2. สมัยประชาธิปไตย (พ.ศ.2475 - พ.ศ.2500) 3. สมัยเผด็จการทุนนิยม (พ.ศ.2501 - พ.ศ.2515) 4. สมัยทุนนิยมประชาธิปไตย (พ.ศ. 2516 - พ.ศ.2544)

3. เนื่องจากผลงานวิจัยของวราภรณ์ แสงสด และมีชัย เอี่ยมจินดา มีลักษณะการอธิบายการใช้คำบุรุษสรรพนามในแต่ละสมัยอย่างกว้างๆเพื่อนำผลการศึกษากการใช้บุรุษสรรพนามในแต่ละสมัยมาเปรียบเทียบกันทำให้ผลการศึกษายังไม่ละเอียดเพียงพอในเรื่องการนำปัจจัยทางสังคมเข้าไปอธิบายการใช้บุรุษสรรพนามโดยเฉพาะ วราภรณ์ แสงสด ซึ่งไม่ได้วิเคราะห์ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคมอย่างชัดเจนส่วนมีชัย เอี่ยมจินดาก็อธิบายการใช้บุรุษสรรพนามตามปัจจัยทางสังคมอย่างกว้างๆเท่านั้นไม่ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำบุรุษสรรพนามที่เหมือนหรือต่างกันตามปัจจัยทางสังคมในแต่ละสมัยอย่างชัดเจน

2.5 งานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยของ ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภิตย์ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2529) และงานวิจัยของบราวน์และกิลแมน (Brown and Gilman, 1960) ซึ่งผู้วิจัยนำมาทบทวน

เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การใช้ภาษาตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟัง งานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง มีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยของ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภทิพย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2529) เรื่องการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นการศึกษาการใช้และการเปลี่ยนแปลงการใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกรุงเทพฯ ในระยะเวลา 200 ปี ของสมัยรัตนโกสินทร์ ช่วงพ.ศ. 2325 - 2525 ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้มาจากการสนทนาในนวนิยายและเรื่องสั้น 157 เรื่อง ซึ่งสุ่มตัวอย่างตามสมัยย่อย 5 สมัย คือ สมัยต้นแห่งยุครัตนโกสินทร์ สมัยเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ สมัยหลังการเลิกทาส สมัยประชาธิปไตย และสมัยหลัง 14 ตุลาคม 2516

ในงานวิจัยนี้ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภทิพย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ให้คำจำกัดความคำเรียกขานว่า คือ คำหรือวลีที่ผู้พูดใช้เรียกผู้ฟังก่อนที่ตนจะพูดเรื่องต่างๆ ด้วย เป็นคำที่แสดงระดับทางสังคมของผู้ฟังตามที่คุณผู้พูดมองเมื่อเปรียบเทียบกับตนเองและอาจมีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งปรากฏก็ได้ เช่น คุณ และจบลงด้วยคำลงท้าย เช่น ครับ ตัวอย่างเช่น "คุณนฤมลครับ" มีการศึกษาการใช้และการเปลี่ยนแปลงของคำเรียกขานทั้งในแง่รูปแบบและความถี่ของการปรากฏรูปแบบต่างๆ โดยตัวแปรสำคัญที่นำมาพิจารณาคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังเป็น 3 ประเภทใหญ่ได้ คือ

1. ความสัมพันธ์แบบสมดุลง ได้แก่ ความสัมพันธ์ที่แสดงว่า ผู้พูดและผู้ฟังเท่าเทียมกัน ความเท่าเทียมกันนี้ไม่ได้หมายความว่า ตามความเป็นจริงแล้ว ผู้พูดและผู้ฟังจำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหมือนกันหรือเท่าเทียมกันทุกด้านแต่มีความหมายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ผู้พูดกับผู้ฟังมองอีกฝ่ายว่ามีบทบาทเท่าเทียมกัน ความสัมพันธ์ประเภทนี้ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน คู่รัก คนที่รู้จักกัน และคนไม่รู้จักกัน

2. ความสัมพันธ์แบบไม่สมดุลง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังที่มีสถานภาพต่างกัน ผู้พูดอาจมีสถานภาพสูงหรือต่ำกว่าผู้ฟังก็ได้แต่ไม่เท่ากัน การมีสถานภาพสูงกว่านั้นอาจเนื่องด้วยมีอายุมากกว่า ประสบการณ์มากกว่า หรือมีอำนาจและบุญคุณเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างญาติผู้ใหญ่กับญาติผู้น้อย สามีกับภรรยา ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ครูกับศิษย์ เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์แบบเป็นกลาง หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ไม่ถือความสูงหรือต่ำกว่าของผู้พูดและผู้ฟังเป็นเรื่องสำคัญ หรือเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่แสดงชัดว่า ผู้พูดหรือผู้ฟังสูงหรือต่ำกว่าอีกฝ่าย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบคำเรียกขานตามความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น พบว่า คำเรียกขานที่ผู้ใหญ่ใช้กับผู้น้อยมีความเปลี่ยนแปลงน้อยมาก แต่คำ

เรียกขานที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่มีแนวโน้มเปลี่ยนไปในทำนองที่แสดงความเท่าเทียมกับผู้ใหญ่มากขึ้น ตั้งแต่สมัยประชาธิปไตย (2475) เป็นต้นมา และในหมู่คนที่เท่ากันการใช้คำเรียกขานมีแนวโน้มแสดงความสนิทสนมมากขึ้น

บราวน์และกิลแมน (Brown and Gilman, 1960) ได้ศึกษาเรื่อง "The Pronouns of power and Solidarity" หรือ ศึกษาการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 ในภาษายุโรปที่นำมาใช้เป็นคำเรียกขานหรือที่เรียกว่า "สรรพนามเรียกขาน" โดยเน้นภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาอิตาเลียน ทั้งในแง่ของประวัติความเป็นมาของการใช้คำเหล่านี้ การใช้คำเหล่านี้ในบริบทสังคมในปัจจุบันและปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 2 เหล่านี้

จากการวิจัยพบว่าสรรพนามเรียกขานในภาษายุโรปมี 2 รูปแบบ คือ V ซึ่งหมายถึงสรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์ เช่น VOUS ในภาษาฝรั่งเศส และ T ซึ่งหมายถึงสรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์ เช่น TU ในภาษาฝรั่งเศส การใช้คำสรรพนามเรียกขานในภาษายุโรปทั้ง 2 รูปแบบนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังโดยปัจจัยทางสังคมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์แตกต่างกันไปคือ อำนาจ (Power) และความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) สำหรับคำจำกัดความของคำว่าอำนาจและความเป็นปึกแผ่นในผลงานของบราวน์และกิลแมนนี้ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2533: 100) ได้สรุปความไว้ว่าดังนี้

อำนาจ (Power) หมายถึง การที่คนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมหรือบังคับพฤติกรรมของอีกคนหนึ่งได้ ซึ่งอำนาจทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างคน 2 คน กล่าวคือ คนที่มีอำนาจมากกว่าจะอยู่เหนือคนที่มีอำนาจน้อยกว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจได้แก่ กำลังทางร่างกาย ความมั่งคั่ง อายุ เพศ บทบาททางสังคม

ความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) หมายถึง การมีประสบการณ์ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มสังคมและความคล้ายคลึงกันของคุณสมบัติต่างๆทางสังคม เช่น ศาสนา อายุ ถิ่นกำเนิด ชาติพันธุ์ อาชีพ และความสนใจ เป็นต้น กลุ่มสังคมที่สมาชิกมีประสบการณ์ร่วมกันมากก็จะมีความเป็นปึกแผ่นมากกว่ากลุ่มสังคมที่มีสมาชิกมีความแตกต่างมีประสบการณ์ร่วมกันน้อยและกลุ่มสังคมที่สมาชิกมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะทางสังคมย่อมมีความเป็นปึกแผ่นมากกว่ากลุ่มสังคมที่สมาชิกมีความแตกต่างกันในลักษณะทางสังคม

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของการใช้สรรพนามเรียกขานในภาษายุโรป บราวน์และกิลแมน สรุปว่า ในอดีตดั้งเดิมนั้น ภาษายุโรปใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์ คือ T เรียกคนๆเดียว และใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์ คือ V เรียกคนหลายๆคน ต่อมาในยุโรปสมัยกลางมีการใช้สรรพนามเรียกขานต่างไปจากเดิม คือมีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์คือ V เรียกคนๆเดียว เช่นในกรณีที่มีสามัญชนพูดกับพระเจ้าแผ่นดินก็จะใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์ V เป็นสรรพนาม

เรียกขาน ทั้งนี้เนื่องจากหมายความรวมถึงพระราชินีและบริวารด้วย ดังนั้นการใช้สรรพนามซึ่งเดิม ถูกกำหนดด้วยความแตกต่างระหว่างเอกพจน์และพหูพจน์จึงกลายเป็นถูกกำหนดโดยอำนาจ (Power) กล่าวคือ ผู้ที่มีอำนาจน้อยใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 พหูพจน์ V เรียกผู้ที่มีอำนาจมาก ส่วนผู้ที่มีอำนาจมากใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 เอกพจน์ T เรียกผู้ที่มีอำนาจน้อยและความสัมพันธ์ ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่กำหนดโดยอำนาจเป็นความสัมพันธ์แบบไม่สมมูล (Asymmetrical/non-reciprocal relationship)

ในสมัยต่อมามีปัจจัยทางสังคมอย่างใหม่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดการใช้สรรพนาม เรียกขานทั้ง 2 รูปแบบนี้คือ ความเป็นปึกแผ่น ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบสมมูลหรือเท่าเทียมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (Symmetrical/reciprocal relationship) ผู้ที่มีอำนาจมากกว่า แต่มีความเป็นปึกแผ่นกับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ก็จะกลายเป็นผู้ที่แสดงความเท่าเทียมกับผู้ย่อย

ดังนั้นรูปแบบการใช้สรรพนามเรียกขานจึงมีแนวโน้มเปลี่ยนเป็นรูปแบบสมมูล คือ กลายเป็น V-V หรือ T-T ขึ้นอยู่กับว่ามีความเป็นปึกแผ่นมากหรือน้อย กล่าวคือ ในหมู่คนที่มีความเป็นปึกแผ่นมาก เช่น พ่อแม่กับลูก พี่กับน้องและนายกับบ่าวที่รับใช้กันมานาน ก็จะใช้สรรพนามเรียกขานเป็น T-T ถ้าในหมู่คนที่ไม่มีความเป็นปึกแผ่น เช่น นายจ้างกับลูกจ้าง ลูกค้ากับผู้ให้บริการ นายทหารกับพลทหารเป็นต้น ก็จะใช้สรรพนามเรียกขานเป็น V-V

นอกจากตัวแปรต่างๆทางสังคมแล้ว บรรวณและกิลแมน ยังพบว่า การใช้สรรพนามเรียกขานในภาษายุโรปปัจจุบันยังขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางสังคม อุดมการณ์ทางการเมือง เช่น เป็นฝ่ายขวาหรือฝ่ายซ้าย และทัศนคติของผู้พูดอีกด้วย เช่น โกรธ หรือดูถูกผู้ฟัง เป็นต้น

จากงานวิจัยทั้ง 2 งานวิจัยข้างต้น พบว่าการแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังในงานวิจัยของ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภิกย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ มีส่วนคล้ายคล้ายกับของ บรรวณและกิลแมน คือ แบ่งเป็นความสัมพันธ์สมมูล และไม่สมมูล แต่ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภิกย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ จะแบ่งต่างจากบรรวณและกิลแมน คือแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็นประเภทที่ 3 คือ ความสัมพันธ์แบบเป็นกลางด้วย

จากงานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้บุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับการใช้คำเรียกขานมากเพราะมีการใช้บุรุษสรรพนามตามบทบาททางสังคมของผู้พูดผู้ฟังที่สัมพันธ์กันเช่นเดียวกับคำเรียกขาน ดังนั้นการแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง ตามแบบ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภิกย์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ จึงน่าจะสามารถนำมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังในสมัยรัตนโกสินทร์ได้ชัดเจนมากขึ้นกว่างานวิจัยที่ผ่านมาซึ่งยังไม่เคยมีใครนำเกณฑ์นี้มาใช้วิเคราะห์การใช้บุรุษสรรพนาม

มาก่อน. นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ที่ได้ยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีค่านิยมหรือให้ความสำคัญกับบทบาททางสังคมต่างๆเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของบุรุษสรรพนามที่ใช้ในงานวิจัยนี้ว่า เป็นคำที่ใช้แทนชื่อ ผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง เพื่อจะได้ไม่ต้องกล่าวนามนั้นซ้ำอีก นอกจากนี้ ในงานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะบุรุษสรรพนามเฉพาะ โดยการแบ่งแยกบุรุษสรรพนามเฉพาะออกจากสรรพนามอื่นๆ โดยใช้เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์ทางโครงสร้าง กล่าวคือ บุรุษสรรพนามเฉพาะเมื่อไม่อยู่ในบริบทการสนทนาจะแสดงความหมายในเรื่อง บุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟังไม่รวมผู้ฟัง และบุรุษสรรพนามเฉพาะจะไม่สามารถขยายด้วยคำคุณศัพท์ ดังนั้นคำบุรุษสรรพนาม ที่ใช้ในงานวิจัยนี้จะหมายถึง คำบุรุษสรรพนามเฉพาะเท่านั้น

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาระบบบุรุษสรรพนามในสมัยต่างๆของสมัยรัตนโกสินทร์ โดยแบ่งสมัยที่จะศึกษาระบบบุรุษสรรพนามในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็น 4 สมัยย่อย สมัยคือ 1. สมัยปฏิรูปสังคมไปสู่สมัยใหม่ (พ.ศ.2411 - พ.ศ.2474) 2. สมัยประชาธิปไตย (พ.ศ.2475 - พ.ศ.2500) 3. สมัยเผด็จการทุนนิยม (พ.ศ.2501 - พ.ศ.2515) 4. สมัยทุนนิยมประชาธิปไตย (พ.ศ.2516 - พ.ศ.2544) ตามเกณฑ์ของ ลิขิต ธีรเวคิน (2532)⁵ ซึ่งแบ่งสมัยตามเกณฑ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่สำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้เกณฑ์นี้มีความเหมาะสมเพราะบุรุษ-สรรพนามจะเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมและวัฒนธรรม การแบ่งสมัยเช่นนี้จึงน่าจะแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงการใช้บุรุษสรรพนามในแต่ละสมัยอย่างชัดเจน

สำหรับการวิเคราะห์และเปรียบเทียบระบบบุรุษสรรพนามในสมัยย่อยต่างๆในสมัยรัตนโกสินทร์ผู้วิจัยจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้บุรุษสรรพนามโดยใช้เกณฑ์ 4 เกณฑ์ คือ

1. เกณฑ์ทางด้านจำนวนคำ
2. เกณฑ์ด้านการจำแนกประเภททางไวยากรณ์ของคำบุรุษสรรพนาม ได้แก่ บุรุษ เพศ พจน์ การรวมผู้ฟัง ไม่รวมผู้ฟัง
3. เกณฑ์ด้านการใช้และความหมายของคำบุรุษสรรพนามตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดผู้ฟังและผู้ที่ถูกกล่าวถึงตามบทบาททางสังคมและปัจจัยทางสังคมของคำบุรุษสรรพนาม 5 ปัจจัย ได้แก่ อายุ สถานะทางเศรษฐกิจ สถานะทางสังคม ความสนิทสนม และลักษณะทางภาษาเรื่องความสุภาพ

⁵ อ้างแล้ว ในหน้า 3.

4. เกณฑ์ด้านการใช้นุชสรพนามตามประเภทความสัมพันธ์ของบทบาททางสังคมในแบบสมดุล ไม่สมดุล และเป็นกลาง ตามเกณฑ์ของ ม.ร.ว. กัลยา ดิงศภักดิ์ และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2529)